Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti (JOSRA). JOSRA 1 - 2015, roč. 8.

Jak vlastnosti lidí a jejich jednání ovlivňují úroveň bezpečnosti na pracovišti

13.04.2015

How characteristics of the people and their behaviors affect the level of safety in the workplace

Libor Rejf

bezpečnost práce agresivita psychologické aspekty

Abstrakt

Rozvoj poznatků v oblasti psychologie přináší nové pohledy i přístupy k bezpečnosti na pracovišti. Při pracovní činnosti je třeba více respektovat vlastnosti a potřeby pracovníků. Důležité je rozpoznat včas u pracovníků sklon k agresivnímu jednání. Negativní vliv na jednání lidí má parazit toxoplasma. Bezpečnost práce je ovlivňována nejen plněním bezpečnostních předpisů, ale i úrovní spolupráce a dobrými vztahy na pracovišti.

Klíčová slova: psychologické vlastnosti lidí, osobní bezpečnost pracovníků, agresivní jednání, toxoplasma, bezpečnost práce

Abstract

The development of knowledge in the field of psychology brings new perspectives and approaches to workplace safety. It is necessary to respect employee’s characteristics and needs during work activity. It is important to recognize aggressive behavior of workers in time. Negative influence on people's behavior has toxoplasma parasite. Labor protection is influenced not only by the performance of safety regulations but also the level of cooperation and good relations in the workplace.

Keywords: Psychological characteristics of people, Personal Safety of Workers, Aggressive behavior, Toxoplasma, Labor Protection

Úvod

Při vyslovení pojmu bezpečnost práce se vybaví většině pracovníků zpravidla ochranné pomůcky a povinné školení o bezpečnostních pravidlech na pracovišti. V zemích EU je na bezpečnost práce poněkud širší pohled. Vím, že je neobvyklé zabývat se problematikou bezpečnosti práce v obecnějších souvislostech. Já se věnují hlavně ergonomii a personálnímu řízení. S bezpečností práce, jakožto kardinálním problémem každé pracovní činnosti, se setkávám často v nejrůznějších souvislostech. Možná, že moje pohledy mohou být pro čtenáře zajímavé nebo ho alespoň přimět k

hlubšímu zamyšlení nad širšími souvislostmi při prosazování vyšší bezpečnosti na pracovišti. Řada problémů v oblasti bezpečnosti práce je způsobena špatnými vztahy na pracovišti i přímo konflikty mezi pracovníky.

Člověk je současně bytost emocionální i bytost racionální. Avšak emoce předcházejí racionální úvaze (3). Proto je pro pracovníky obtížné ve vypjaté situaci bezchybně dodržovat všechny předpisy a pravidla např. i v oblasti bezpečnosti práce. Je tedy třeba, aby se manažeři všech stupňů snažili proniknout co nejvíce do uvažování i chování lidí, aby mohli co nejlépe řídit a vést svěřené pracovníky a včas odhalili případné zdroje napětí, nedorozumění i konfliktů mezi nimi.

Psychologické vlastnosti lidí

V poslední době se hromadí množství poznatků v mnoha oblastech, jednou z těchto oblastí jsou psychické vlastnosti lidí. Zajímavým, často diskutovaným problémem je existence altruismu v lidské společnosti. Někteří autoři, např. Wilson (4) uvádějí, že hlavním důvodem pro existenci altruismu u jedinců je jeho důležitost pro skupinu, ve které se tito jedinci vyskytují. Nejčastěji tedy pro svoji rodinu či příbuzné, ale i pro ostatní skupiny lidí. Tyto skupiny jsou pak ve výhodě proti jiným, ve kterých altruističtí jedinci nepůsobí. Je tedy přirozené, že se přes nevýhodnost pro svého nositele a různé selekční tlaky altruismus stále u některých lidí projevuje.

Ridley (4), který cituje i jiné autory, upozorňuje na skutečnost, že naše tendence chovat se altruisticky slouží ku prospěchu našich genů. Dále uvádí poznatky, které jsou pro působení lidí v kolektivu také velmi důležité.

Jde zejména o následující skutečnosti:

1) V našem mozku sídlí centrum sociální směny, které posuzuje reciproční vztahy, umožňuje nám oplácet dobro dobrem a mít prospěch ze společenského života.

2) Naše skupiny jsou organizovány hierarchicky, jejich členové uznávají své postavení ve skupině. Tato hierarchie je nápadnější mezi muži než mezi ženami.

3) Lidé se i ve skupinách chovají sobecky, nesdružují se proto, aby prospívali jiným, ale proto, aby prospěli sobě.

4) Lidé rychleji a přesněji odhalí ve svém okolí egoisty než altruisty.

5) Ve skupinách je člověk pod velmi silným tlakem konformismu, učí se tak rychleji dělat to, co funguje. Díky tomuto tlaku je lepší koordinace mezi větším počtem lidí. Působí zde ovšem i velké riziko, že nakonec mohou vést slepí slepé.

Z uvedených poznatků vyplývá velká křehkost vztahů mezi lidmi ve skupině (v týmu). Projevy altruismu ve skupině je třeba považovat, až na výjimky, za altruismus reciproční. Přesto je třeba zabývat se více osobnostmi členů skupiny z hlediska jejich nezištnosti a altruismu. Často dochází k nedocenění lidí s výše zmíněnými vlastnostmi na úkor členů skupiny, kteří na sebe neustále všemi způsoby upozorňují.

Ve skupině je nutné počítat s tendencí utváření hierarchické struktury, která může napomáhat k dosažení cílů skupiny, ale také může být překážkou jejich dosažení. Je tedy třeba věnovat tomuto fenoménu zvýšenou pozornost. Při koncipování činnosti pracovních skupin i týmů je vhodné věnovat ještě více pozornosti i osobním ambicím zúčastněných členů. Je přirozené, že i u lidí, kteří jsou „ zapálení pro věc“, jde téměř vždy o správné ocenění.

Význam konformismu ve skupině je dvojznačný. Jednak je přirozený konformismus vhodný pro dobrou spolupráci a nekonfliktní vztahy ve skupině, naopak jeho příliš velká míra může vést u členů skupiny k malé originalitě při hledání řešení neočekávaných problémů, které se při pracovní činnosti vyskytují.

Osobní bezpečnost pracovníků

Neustále vzrůstá důležitost faktoru, který si dříve většina lidí příliš nepřipouštěla. Tímto faktorem je osobní bezpečnost

pracovníků. Trend zvyšujícího se násilí ve společnosti obecně i ve spojitosti s výkonem práce je často v masmédiích omlouván jako daň za svobodu. Je ale jistě spojen se zvýšeným stresem pracovníků i s vlivem kultury, která často prezentuje zbytečné násilí jako možné řešení problémů. Dalším faktorem je poměrně snadná dostupnost drog a zbraní, což je velmi nepříznivá kombinace s výše uvedenými faktory. Nepříznivou okolností je i televizní zpravodajství, které denně nabízí pohled na násilná řešení situací ve světě. U nás zatím na zvýšené násilí v souvislosti s pracovním posláním doplácí policisté, učitelé a vychovatelé. Je však třeba více o této oblasti informovat manažery, aby byli připraveni i na situace, které mohou být velmi nebezpečné.

Agresivita v jednání člověka je do určité míry přirozeným jednáním, které je však, jak to v přírodě bývá, podmíněno mnoha faktory, ať už vrozenými nebo získanými výchovou a kulturou. Jak uvádí Wilson (5), lidé mají silné predispozice reagovat na vnější hrozby s nenávistí bez dalšího přemýšlení a dále mají i predispozici k vyhrocení nepřátelství. Zdá se, že naše mozky jsou programované přibližně v takovémto rozsahu: máme sklon dělit si lidi na přátele a lidi nám cizí, máme tendenci velmi se obávat akcí cizinců a konflikty řešit agresí. Tento vzorec chování a jednání přinášel našim předkům určité biologické výhody.

V oblasti násilného jednání lidí je velmi důležitá prevence. Je to také jediná racionální aktivita v této oblasti. Chtít řešit situaci ve chvíli, kdy se do kanceláře vřítí ukřivděný pracovník s pistolí v ruce je pozdě. Manažeři by měli být více vzděláváni v umění, jak odhalit v pracovní skupině člověka, který může být ostatním nebezpečný. Protože žádné násilí se neobjeví samo od sebe bez příčiny (pokud nejde o projev šílence), je reálné rozpoznat, který pracovník je nervově labilní a má sklony k násilí. Někteří autoři např. Becker (1) uvádějí podle jakých ukazatelů lze včas odhalit sklony k agresivnímu jednání pracovníků.

Nástupové ukazatele násilí:

- Nepružnost v jednání
- Zbraně - kladný vztah
- Smutek
- Beznaděj
- Ztotožnění s násilníky
- Obavy spolupracovníků
- Časový vývoj chování
- Stihomam
- Reakce na kritiku
- Obviňování
- Trestné výpravy
- Přehnaná očekávání
- Stížnosti
- Střety s policií
- Špehování
- Kontakt

Je tedy důležité zajímat se ještě více o pracovníky už z prostého pudu sebezáchovy. Další preventivní opatření pro manažera je v komunikaci s podřízenými. Vždy by měl jednat tak, aby neurazil jejich lidskou důstojnost. Důležité je, aby byly včas ve skupině rozpoznány syndromy šikany a poté byla situace důsledně řešena. Prozíravé je také citlivé, ale přímé jednání s pracovníky, které musíme potrestat nebo je propouštíme. Obecně v rámci prevence proti agresivnímu jednání by všichni lidé měli více naslouchat své intuici, která nám často dobře radí být ve střehu. Hodně lidí se však snaží racionálně odmítnout své obavy z tušeného nebezpečí a dostanou se tak do neřešitelných situací.

Vliv toxoplasmy na chování lidí

Objevují se zajímavé poznatky (2,6), jak může ovlivňovat chování lidí parazitický prvok toxoplasma. Ten proniká z potravy, kterou znečistily myši až do mozku člověka. Mnoho cyst toxoplasmy obsahují mozky třetiny lidí u nás. A jsme na tom ve srovnání s Francouzi nebo Němci ještě dobře, u nich se promořenost populace odhaduje na 50%. Nemusíme se však příliš obávat, neboť jsme pro toxoplasmu jen přestupní stanice. Její finální hostitel, kde probíhají její další fáze vývoje je kočka. Toxoplasma předpokládá, že jsme myši a uloví nás kočka. Proto nás nechá vypadat zdravě, bez problémů, ale přitom zhoršuje nervosvalovou koordinaci a zpomaluje únikové reflexy, abychom mohli být lépe chyceni. Navíc lidé nakažení toxoplasmou více riskují. Muži méně respektují morální standardy společnosti, méně se obávají trestů za porušení zákonů i jiných nařízení. Jsou také nedůvěřivější k ostatním lidem. Ženy infikované toxoplasmou jsou naopak více společenské a otevřenější.

Oba typy chování vedou k rizikovému jednání, které přináší nebezpečnější situace a tedy i více úrazů, zranění, havárií a předčasných úmrtí. Podle statistických průzkumů jsou oběti dopravních nehod ve větší míře zasaženi toxoplasmou než zbytek populace. Nákaza tímto cizopasníkem přináší 2,5 krát větší riziko, že se zabijeme v automobilu. Stále se ukazují další souvislosti mezi lidským jednáním a výše uvedeným cizopasníkem.

Závěr

Je třeba konstatovat, že bezpečnost práce na pracovišti je ovlivňována nejen plněním bezpečnostních předpisů, ale i úrovní spolupráce a dobrými vztahy. Utváření vhodné atmosféry a dobrých vztahů na pracovišti je však natolik složité, že tento článek může upozornit jen na některé aspekty. Věřím, že jsou zde uvedeny zajímavé a z hlediska budoucnosti i důležité faktory. V oblasti psychických vlastností lidí se neustále objevují nové poznatky. Osobní bezpečnost hraje v našem životě jistě důležitou úlohu, přesto je třeba si uvědomit, že o ní zatím málo přemýšlíme a pro preventivní opatření v této oblasti neděláme téměř nic.

Také oblast ovlivňování lidského chování cizopasníky je zatím velmi málo známá. Věřím, že se podaří upoutat pozornost čtenářů na širší souvislosti, které mají vliv i na bezpečnost práce.

Literatura

1. BECKER, G. *Dar strachu*. Frýdek-Místek : ALPRESS, 1998. ISBN 80-7218-143-2.

2. FLEGR, J. *Pozor, Toxo*. Praha : Academia, 2011. ISBN 978-80-200-2022-2.

3. KOUKOLNÍK, F. Mozek a jeho duše. Praha : Galén, 2014. ISBN 978-80-7492-069-1.

4. RIDLEY, M. *Původ ctnosti*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-351-X.

5. WILSON, E.O. O lidské přirozenosti. Praha : NLN,1993. ISBN 80-7106-076-3.

6. Mistři manipulací. *21. sto*letí, 2007, č. 8.

Vzorová citace

REJF, Libor. Jak vlastnosti lidí a jejich jednání ovlivňují úroveň bezpečnosti na pracovišti. *Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti* [online], 2015, roč. 8, č. 1. Dostupný z WWW: <http://www.bozpinfo.cz/josra/josra-01-2015/jednani-bezpecnost-toxoplasma.html>. ISSN 1803-3687.

Autor článku:
Ing. Libor Rejf, Csc.